

**СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
З ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

Випуск 7

Збірник наукових праць

89. Чайка Оксана Ігорівна – викладач кафедри практики англійської мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
90. Чеган Анка (*Anca Selian*) – “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași, Romania
91. Чендей Наталія Василівна – викладач кафедри англійської філології УжНУ
92. Шевченко Наталія Олексіївна – кандидат філологічних наук, в.о. доцента, викладач англійської мови Університету банківської справи Національного банку України
93. Шкледа Деся Іванівна – асистент кафедри міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім.В.Стефаника
94. Шотова–Ніколенко Ганна Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Одеського державного екологічного університету
95. Штефкова Габрієла (*Stefková Gabriela*) – викладач медичного факультету університету Павла Йозефа Шафаріка в Кошиці (Словацька республіка)
96. Ярун Галина Михайлівна – кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Українського мовно-інформаційного фонду НАН України
97. Яшин Надія Юріївна – викладач кафедри іноземних мов Національного університету «Львівська політехніка»

ЗМІСТ

МОВОЗНАВСТВО

<i>Fabian M.</i> Etiquette behaviour in the context of language and culture learning.....	5
<i>Гладько Д.О.</i> Фреймова організація номінацій посуду в англійській та українській мовах	9
<i>Аніщенко І.М.</i> Персональний дискурс у наративній структурі англійського художнього твору	15
<i>Біскуп І.П.</i> Методолігичні аспекти лінгвістичного моделювання у мовленнєвому спілкуванні людини і комп'ютера.....	22
<i>Васючів К.</i> La Distinction Des Genres Du Discours.....	30
<i>Венкова Е.</i> Author's Presence or Absence in Spoken Academic Discourse	32
<i>Бутова І.С.</i> Політичний дискурс США та України в історично-типологічному аспекті.....	35
<i>Вереш М.Т.</i> Терміни-словосполучення у теологічній термінології німецької мови	42
<i>Veresh M. T.</i> Das Verb “KRIECHEN” Und Seine Bedeutung In Der Deutschen, Ukrainischen Und Ungarischen Sprache	48
<i>Valdmanová K.</i> Deictic Words – Linguistic Signals of Power and Solidarity	54
<i>Вецкур Т.А.</i> Учасники повчального дискурсу: соціопрагматичний аспект	58
<i>Нвоздувак О.</i> Die Linguokulturelle Wechselwirkung Im Multilingualen Transkarpatrien	63
<i>Герцовська-Вайнагій Н.О.</i> Зіставний лексико-семантичний аналіз слів на позначення успіху в англійській та українській мовах	69
<i>Галик С.В.</i> Відображення індивідуально-авторської картини світу (на матеріалі префіксальних похідних Р.Годларда).....	75
<i>Гусні А.В.</i> До питання феномена “ЛесБійської” мови (на матеріалі англійської мови).....	82

6. Кубрякова Е.С. Роль словообразования в формировании языковой картины мира. // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. – М.: Наука, 1988. – С. 141 – 172.
7. Малик О.Ю. Систематологічний та культурологічний аспекти номінації послуду в сучасній українській мові (на матеріалі назв реалій побутово-виробничого призначення): Автореф. дис. канд. філол. наук: Донецький нац. ун-тет. – Донецьк: 2000. – 23 с.
8. Маслова В.А. Лингвокультурология. – М.: Академия, 2001. – 208 с.
9. Мелинський А.М. Структурна організація і семантика гончарської лексики у подільських говірках.: Автореф. дис. канд. філол. наук: Нац. пед. ун-тет ім. М.П. Драгоманова. – Київ: 2006. – 23 с.
10. Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок. – К.: Наукова думка, 1984. – Т. 1-2.
11. Пінаш Ю.О., Галає Б.К. Матеріали до словника гуцульських говірок. – Ужгород: Ужгородський Нац. Ун-тет, 2005. – 266 с.
12. Попова З.Д., Стернин И.А. Очерки по когнитивной лингвистике. – Воронеж: Истоки, 2001. – 191 с.
13. Ручова Н.В. Когнитивные основы образования новых метонимических значений существительных: Автореф. дис. канд. фил. наук: Моск. Гос. Ун-тет. – М.: 2006. – 23 с.
14. Свешникова Т.Н., Цивьян Т.В. К функциям послуду в восточнороманском фольклоре. // Из работ Московского семиотического круга. – М.: Языки русской культуры, 1997. – С. 345 – 375.
15. Сегиванова Е.А. Когнитивная ономастология. К.: Фитосоциологцентр, 2000. – 248 с.
16. Тараненко А.А. Языковая семантика в ее динамических аспектах. – К.: Наукова думка, 1989. – 254 с.
17. Уфимцева А.А. Роль лексики в познании человеком действительности и в формировании языковой картины мира. // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. – М.: Наука, 1988. – С. 108 – 140.
18. Якобсон Р. Два аспекта языка и два типа афатических нарушений. // Теория метафоры. – М.: Прогресс, 1990. – С. 110 – 132.
19. Anderjssen E. Cups and Glasses: Leaping That Boundaries are Vague. // Journal of Child Language. – Cambridge, 1974. – Vol. 2. – P. 79 – 103.
20. [Collins] – Collins English Dictionary. В складі АВВУУ Linguo 12.
21. [EDD] Wright J. The English Dialect Dictionary. – London.: Published by Henry Frowde, 1898 – 1905. – Vol. 1-6.
22. [Essex] – Gerr E. A Contribution to an Essex Dialect Dictionary. – London: Routledge, 1891. – 80 p.
23. [Hamprshire] – Core W. A Glossary of Hamprshire Words and Phrases. – London: Ttubnet, 1883. – 104 p.
24. Kempton W. Category grading and Taxonomic Relations: A Mug is a Sort of Cup. // American Ethnologist. – Arlington, 1978. – Vol. 5. – P. 44 – 65.

25. Labov W. The Boundaries of Words and Their Meanings. // New Ways of Analyzing Variation in English. – Washington, D.C.: Georgetown University Press, 1973. – P. 340 – 373.

Summary

The article deals with the frame analysis of the lexical group «kitchenware» in the English and Ukrainian languages. It brings forward the working hypothesis that the names of the dishes in both languages are structured according to the frame cognitive models which are based on the metaphorical and metonymical shifts.

УДК 811.111'23

ПЕРСОНАЖНИЙ ДИСКУРС У НАРАТИВНІЙ СТРУКТУРІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Аніщенко І.М.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Сучасні лінгвісти фокусують увагу на дослідженні комунікативних одиниць, що об'єктивуються тенденціями антропоцентризму і функціоналізму в останніх наукових дослідженнях, актуальністю питань текстцентризму і спрямування.

Самий складний зі всіх типів текстів – художній твір, оскільки це є макрорівні, в якому відображений мікросвіт; це модель особистості і оточуючої її дійсності в своєму соціокультурному розв'язку. Слідом за В.Г. Адмони, розуміємо художній текст як чуттєво-понятійне осягнення світу у формі мовленнєвого висловлювання, що виникає із специфічного внутрішнього стану письменника [1, 116]. В рамках комунікативного підходу дослідники (О.П.Воробйова, Н.К.Данилова, І.М.Колетаєва) вивчають художній текст із змістової сторони, як задум автора, простір, де реалізується його стратегія і тактика та фіксують наявність у ньому трьох антропоцентрів: автор, читач, персонаж. Комунікація художнього тексту є двостороннім процесом пізнання та освоення людиною реального світу і себе як частини цього світу. Вона здійснюється, з одного боку, автором тексту, а з іншого – читачем. Посередником мовленнєвої комунікації у формах художнього тексту є персонаж і персонаж, яким і належить будь-яке висловлювання у художньому тексті [5, 68].

Науковий інтерес до персонажного дискурсу пов'язаний передусім зі змінами у сучасній художній прозі, що реалізує форми багатоголосся. Це призводить до

нових принципів побудови дискурсу наратора та персонажів, конструкції тексту загалом.

Мета статті полягає в аналітичному дослідженні сучасних питань персонажного дискурсу під кутом зору проблеми художнього діалогу між автором і персонажем в тексті.

Аналіз робіт дослідників текстової комунікації (О.П.Воробйова, І.Р.Гальперин, Н.К.Данилова, І.М.Колетаєва, З.Я.Туранська та ін.), дав змогу визначити наступні властивості і якості художнього тексту:

- антропоцентричність, оскільки текст створюється людиною, об'єктом зображення є людина, події, що описуються є засіб всебічного показу людини;
- полісемантичність, яка полягає у видуженні читачем неординарного об'єму інформації при збереженні інваріантного ядра, що не допускає діаметрально протилежних трактувань;
- подіомодальність, яка означає, що в художньому тексті відбувається зміна точки зору, фокусу розповіді;
- поліфонічність, тобто одночасне звучання кількох голосів – оповідача і іншого суб'єкта;
- діалогічність, тобто відкритість, багатовекторність змісту;
- суєстивність, тобто вплив на читача;
- гіперструктурність, що полягає у складності зв'язків між елементами тексту;

• власна інформативно-естетична значимість, оскільки у художньому тексті можлива зміна смислу мовних одиниць.

Проналізовані властивості дають змогу сприймати художній текст як складне комунікативне ціле, і розглядати його частини як елементи реального спілкування. За таких умов, центральною інтегральною одиницею текста-комуніканта постає дискурс, як процес мовної діяльності, і як вербалізований продукт цього процесу (тому при аналізі конкретних письмово зафіксованих фрагментів дискурсу вважємо за можливе звертатися до терміну "текст").

Вслід за І.А.Бехта, найважливішими елементами комунікації у художньому тексті визначаємо двочленну опозицію «дискурс наратора – персональний дискурс». Дискурс наратора відображає ті фрагменти тексту, де оповідь ведеться від автора тексту. План персонажного дискурсу – це семанти тексту, спрямовані на передавання репрезентованих (персональних) висловлювань через прийняті в мові форми такої передачі. Персональний дискурс заснований на включенні дискурсу іншої особи у дискурс власне наратора; прогнозує іншу мовленнєву ситуацію: адресант не висловлюється сам про дійсність, а передає зміст висловлювання адресатові мовлення [3, 48].

Персональний дискурс – поняття складне. Це передусім загальнолінгвістичне явище, яке разом з іншими типами мовлення утворює єдину систему засобів мови для передачі інформації, думок, волевиявлення, станів тощо. За способом свого

виряження персональний дискурс є формою відтвореного мовлення, на відміну від дискурсу наратора, що є актуальними мовленням.

Аналіз сучасних проблем персонажного дискурсу передбачає дослідження принципів, особливостей взаємодії між автором, втіленим у тексті, та персонажною сферою твору. Дискурс наратора і мовлення персонажів варіюють в тексті, створюючи «лінійно багатоголосого звучання твору, в якому голос автора то відлигається з хору персонажів, то зливається з ним; він то розмовляє сам з собою, то з читачем, то замовкає, то повноправно вривається у багатоголосся» [4, 65]. З одного боку, авторське і персонажне мовлення "утворюють у художньому творі єдине художнє ціле", а з другого – персонажне мовлення – „специфічний пласт оповідної структури художнього твору, який характеризується певними особливостями на різних мовних рівнях” [2, 10]. Цитуючи Е.Г.Еткінда, "форми мовленнєвого втілення персонажів різноманітні, а їхній вибір зумовлений суб'єктивно – творчим задумом автора й об'єктивно – характером самого персонажа" [6, 238].

Взаємодія мовлення персонажів і автора розглядається нами з позиції інкрементації головної ролі автора. Ми вважаємо, що саме мова автора є точкою відліку при дослідженні конструкції з персонажним мовленням, оскільки вказує на тему висловлювання. При викладі подій художнього тексту вона вступає у вигляді розповіді і змінюється на конструкції з мовою персонажу, створюючи тим самим «полюс» розповіді. Переплетіння авторського і персонажного мовлення приймає самі різні форми: питування, пряме/непряме мовлення, невласне-пряме мовлення, цитата, питання, включення в мовлення прислів'їв, приказок, афоризмів. Кожен спосіб репродукції персонажного дискурсу по-різному впливає на процес рецепції читачем художнього слова.

У сучасній лінгвістичній літературі немає єдиної думки щодо засобів передачі чужого висловлювання. До найбільш поширених засобів втілення голосів персонажів в художньому творі відносять: пряме мовлення, непряме мовлення, невласне пряме мовлення. Деякі дослідники запропонували інші шляхи мовлення, невласне пряме мовлення. Деякі дослідники запропонували інші шляхи його передачі, такі як „внутрішній монолог” (М.Т.Глібова), „тематична мова” (Г.М.Чумаков), „діалогічне мовлення”, „внутрішнє мовлення” (О.Б.Поліщук) та ін., наголосуючи на неможливості охопити всю різноманітність репрезентації такого складного явища трьома найбільш відомими й найпоширенішими видами (пряме, непряме, невласне-пряме мовлення), адже це розбиває їх типологічні межі.

На нашу думку, персональний дискурс є категорією, яка може бути представлена в формі прямого мовлення, непрямого мовлення, чи невластного прямого мовлення. Існування ж інших засобів репрезентації мовлення персонажів є дискусійним. Ми погоджуємося з тими дослідниками (К.Я.Кузько, І.А.Бехта), які розглядають внутрішній монолог, тематичну мову, діалогічне мовлення, внутрішнє мовлення як різновиди невласне-прямого мовлення, зважаючи на той факт, що їх структура містить чуже висловлювання, яке подається з позиції автора-оповідача.

Мова англійською художньої прози візнається тісним зв'язком між різними способами передачі персонажного дискурсу. Але разом з тим, компоненти структури, що вловлять пряме, непряме, невласне-пряме мовлення, відтворюють чинники і умови реальної комунікативної ситуації, а тому й мають певні особливості.

Структурна, семантична, синтаксична своєрідність цих конструкцій зумовлена, передусім, сферою їх дії. Так, якщо сфера дії прямого мовлення – репрезентація автентичного, фактичного вимовленого мовлення персонажа, то для непрямого – оформлення персонажного висловлювання, думки, а для невласне-прямого – показ внутрішнього світу героя, його емоцій.

Виразові можливості засобів репродукції персонажного мовлення теж різняться. Так, непряме мовлення максимально позбавляє персонаже мовлення індивідуальних особливостей, передає лише зміст думок персонажа; пряме мовлення розмежовує мову наратора і персонажа, вилучаючи взаємопроникнення їх голосів; невласне-пряме мовлення дає можливість передати індивідуальну мовленнєву своєрідність персонажа, уникаючи натуралізму у викладі. Наприклад:

Пряме мовлення: «*Time to get the tea, love, 'he told her. It was all laid out on a tray, of course – laid out by Sherilee or Raquia. All Demi had to do was go and get it. Yea, and his mail. 'Come on, love. Tick tack goes the clock'. Demi moved very lazily sometimes. Stunt's green eyes leniently winkled. 'Rami's having a little kie-in. A little snooze', he whispered, remembering – as he quite often remembered – that Demi disliked pipping into Ram first thing in the morning*» [7, 29].

Непряме мовлення: «*He said that it seemed odd, that when so much was clear, was admitted, so few answered. That when Christ had said how men should live, so few even considered living so. He said bleckly, his face somehow striped, that what was required was that people should use their lives*» [8, 54].

Невласне-пряме мовлення: «*Was it Peter Welsh grown grey? It was old Miss Ratty certainly – the old aunt who used to be cross when he stayed at Vougon. Never should she forget pipping along the passage naked, and being sent for by Miss Ratty! And Clarissa! Oh Clarissa! Sally caught her by the arm*» [9, 189].

Неважко помітити, що невласне-пряме мовлення займає проміжне місце між прямим та непрямым мовленням, поєднуючи ознаки кожного з них. Так, елементами прямого мовлення у невласне-прямому мовленні виступають розмовні лексичні одиниці, графічні засоби передавання емоційних відтінків висловлювань персонажа. Елементами непрямого мовлення вважається заміна займенника першої особи на займенник третьої особи та зміна формального дієслівного часу. З іншого боку, з прямим мовленням персонажів невласне-пряме мовлення об'єднує можливість збергти емотивний зміст і стиль мовлення персонажів, а з непрямым – можливість компресії, скорочення мовлення персонажів.

Вивчення мовленнєвих дискурсів персонажів в наративній структурі художнього твору сприяє розв'язанню певних завдань: 1) розкрити особливості

аналітиці категорії антропоцентричності, представлені у художньому тексті; 2) простежити динаміку експліцитної та імпліцитної інформації, інформованої у текстовому репрезентанті; 3) здійснити аналіз художнього (протоного) тексту у комунікативно-прагматичному аспекті.

Література

1. Адмони В. Г. Система форм речевого высказывания / В. Г. Адмони. – СПб.: Наука, 1994. – 157с.
2. Ахутина Т. В. Теория речевого общения в трудах М.М. Бахтина и Л.С. Выготского / Т. В. Ахутина // Вестник Московского университета. Сер. 14. Психология. – 1984. – № 3. – С. 3-13.
3. Бехта І. А. Дискурс наратора в англійській прозі / І. А. Бехта – К.: Грамота, 2004 – 304 с.
4. Гальперин І. Р. Текст как объект лингвистического исследования / Илья Романович Гальперин. – М.: Наука, 1956. – 256с.
5. Колетаева И. М. Текст как единица научной и художественной коммуникации / И. М. Колетаева – О.: Изд-во ОГУ им. И.И. Мечникова, 1991. – 120с.
6. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка / Жан Пиаже. – М.: Педагогика-пресс, 1994. – 527 с.
7. Amis M. The Infomation. / M. Amis – L.: Flamingo, 1996. - 102p
8. Wyatt A.S. The Virgin in the Garden / A.S. Wyatt – L.: Vintage, 1978. – 108p.
9. Woolf V. Mrs. Dalloway / Virginia Woolf. – L.: Penguin Books, 1996. – 298p.

Summary

Our article is the attempt of analytical study into the topical problems of character's discourse within the structure of belles-lettres texts. The problem is studied from the point of view of author-character's interaction. The essence of character's discourse and the structural forms of its reproduction are considered in the article.